

А.К. Лисий,
кандидат історичних наук, доцент,
завідувач кафедри суспільно-гуманітарних наук комунального
закладу вищої освіти «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

ВАЖКА ДОЛЯ НЕВІДОМОГО РЕВОЛЮЦІОНЕРА

У статті йде мова про засновників комуністичної партії Радянського Союзу, імена яких радянська історична наука замовчувала. Конкретизується доля подоянина Ейдельмана Б. Л.

Ключові слова: марксизм, пролетарський рух, Мінськ, I з'їзд РСДРП, Центральний комітет, Ейдельман Б. Л.

У далекому 1972 р. в серії «Історія міст і сіл УРСР» вийшов том «Вінницька область» і в ньому згадувалось, що уродженець містечка Стрижавки Борух Ейдельман був учасником I з'їзду Російської соціал-демократичної робітничої партії. І що саме картини збиткування над місцевою біднотою привели сина місцевого крамаря до марксизму [1, с. 178].

Отже, хто такий Борух Львович Ейдельман і що привело його до комуністичної ідеї? «Советская историческая энциклопедия» засвідчує, що він народився в містечку Стрижавка Вінницького повіту 30 січня 1867 р. в родині дрібного гендляря. Отримавши середню освіту вступив до медичного факультету університету Святого Володимира в Києві, який закінчив у 1910 р. У 1894-97 роках учасник створення «Російської соціал-демократичної групи», групи «Робітнича справа», «Робітничої газети», київського «Союзу боротьби за визволення робітничого класу». Один з організаторів й делегат I з'їзду РСДРП» [2, 412 стлб].

В «Большой советской энциклопедии» є досить велика стаття про перший з'їзд РСДРП, але відразу кидається в очі явна тенденційність у подачі інформації і певна недомовленість. В академічній статті дуже докладно написано про передумови проведення з'їзду, згадуються різні побутові деталі, повідомляється в якому приміщенні засідали делегати, знайшлося в статті місце навіть про те, що сталося з будинком під час Другої світової війни. Але чомусь нічого конкретного не сказано про делегатів цього зібрання. «Були присутні 9 делегатів, що представляли найбільші соціал-демократичні організації Росії» [3, с. 365]. Дивно!

Подальший пошук в публікаціях комуністичних історико-партійних узурпаторів істини, перш за все в офіційних виданнях Інституту марксизму-ленінізму при ЦК КПРС, призвів до несподіваного відкриття: вперше матеріали про I з'їзд РСДРП були видані в 1958 році (!), тобто через 60 років після його проведення. Така вражаюча «неувага» до історії ленінської партії, яка за радянських часів замінювала «розум, честь і совість» насторожує і наводить на певні роздуми, а в підсумку змушує глибше ознайомитися з документами і свідченнями учасників тих далеких подій [4, 5 с.].

Проте уважне читання монументальної праці Інституту марксизму-ленінізму «Первый съезд РСДРП. Март 1898 года. Документы и материалы» призводить до стану цілковитого здивування і ще більших підозр. У книзі обсягом 349 сторінок інформації про делегатів відведено аж 9 (*дев'ять*) рядків. «На з'їзді були представники чотирьох «Союзів боротьби»: Петербурзького, Московського, Київського, Катеринославського, групи «Робочої газети» і Бунду. Всього 9 делегатів: С. І. Радченко – від Петербурга, А. А. Ванновський – від Москви, К. А. Петрусевич – від Катеринослава, Б. Л. Ейдельман та Н. А. Вигдорчик від «Робочої газети», П. Л. Тучапський – від Київського «Союзу боротьби», А. Кремер, А. Мутник, та Ш. Кац – від Бунду» [5, с. 340].

Інформація про керівні органи новоствореної партії займає аж 3 (*три*) рядки : «З'їзд обрав Центральний Комітет з трьох осіб – представників Петербурзького Союзу боротьби», київської «Робочої газети» і Бунду» [5, с. 343]. При цьому, навіть, прізвища членів ЦК не названі.

Разом інформації про делегатів і членів ЦК в книзі відведено 12 рядків. Немає цих прізвищ і в «Большой советской энциклопедии», та відповідній статті в «Історії Української РСР» [6, с. 408]. І тільки «Советская историческая энциклопедия» дозволила собі назвати прізвища членів ЦК. Це: Ейдельман Б. Л., Кремер А. І., Радченко С. І. [7, 1037 стлб] Але хто в багатомільйонному Радянському Союзі гортав цю енциклопедію?

Зрозуміло, що засновники партії керувалися гуманними ідеями і не уявляли собі жаків червоного терору і комуністичного режиму. Як склалася їх доля?

Радченко С. І. (1868-1942) – українець, як «ворог народу» загинув в Соль-Ілімській в'язниці в Сибіру.

Ванновський (1874-1967) – росіянин, у 1919 р. емігрував до Японії, де викладав російську літературу в Токійському університеті;

Петрусевич К. А. (1874-1949) – поляк, емігрував до Польщі, з 1945 р. член Верховного суду ПНР:

Вигдорчик Н. А. (1874-1954) – єврей, професор Інституту професійних захворювань в Ленінграді;

Тучапський П. Л. (1869-1922) – поляк, бібліотекар Академії наук УРСР в Харкові; Кремер А. І. (1865-1935) – єврей, поселився в Литві;

Мутник А. (1875-1930) – єврей, емігрував до Німеччини;

Кац Ш. (1875-1928) – єврей, помер у Нью-Йорку.

Ейдельман Б. Л. невдовзі після з'їзду був заарештований, кинутий до Петропавлівської фортеці і у 1900 році засланий до Сибіру. Приймав участь в революції 1905-07 рр. в Петербурзі. Проте царат надав можливість заколотнику відновитись на медичному факультеті Київського університету і отримати диплом у 1910 році. Після Жовтневого перевороту 1917 року працював в наркоматі праці, а з 1919 року викладав в школі імені ВЦВК. З 1925 року – персональний пенсіонер. Автор ряду статей з історії партії [2, с. 412 стлб]. І, нарешті, 2 серпня 1939 року був розстріляний у віці 72 років як «ворог народу» [4, 25].

Що цікаво, то в 1927 році у 41, 42 томах «Энциклопедического словаря Гранат» друкувався розділ «Деятели СССР и революционного движения в России» [8], але жодного прізвища засновників комуністичної партії немає. Вже насувалась сталінщина.

Список використаних джерел і літератури:

1. Історія міст і сіл Української РСР. Вінницька область. К., 1972. 787 с.
2. Советская историческая энциклопедия. Т. 16. М., 1976. 1062 стлб
3. Большая советская энциклопедия. Т. 19. М., 1975.
4. Володимир Федько. Хто в Росії створив РСДРП (Документальне розслідування). <https://www.ar25.org/artiele,hto-v-rosiyi-stvoryv-rsdrp>
5. Первый съезд РСДРП. Документы и материалы. М., 1958. 349 с.
6. Історія Української РСР. Т. 3. К., 1978. 607 с.
7. Советская историческая энциклопедия. Т. 10. М., 1967. 1038 стлб.
8. Энциклопедический словарь русского библиографического института Гранат. Т. 41, 42. М., 1927.

О. О. Гадинко,
вчитель історії, магістр історії,
Красноільський ліцей №3

ПРИЗАБУТІ ІМЕНА ПОВЕРТАЮТЬСЯ ДО УКРАЇНСЬКОЇ ГРОМАДСКОСТІ (З ІСТОРІЇ ЕПІСТОЛЯРНОЇ СПАДЩИНИ МОРАЧЕВСЬКИХ, В. СТЕФАНИКА ТА О. КОБИЛЯНСЬКОЇ)

У статті йде мова про яскравих представників української громадськості кінця XIX – початку XX ст., які внесли чималий вклад у розвиток громадської думки, суспільно-політичного руху, заповнили ниву літературними новинками, були відомими особистостями свого часу як на рідній землі, так і за її межами. Софія Окуневська-Морачевська, Ольга Кобилянська, Наталія Кобринська і Василь Стефаник – ось неповний перелік корифеїв української культури, які записали золотими літерами свої імена в історії рідного народу та країни, є об'єктами поваги старшого покоління, взірцем для наслідування сучасної молоді.

Ключові слова: українська культура, громадськість, листи, емансипація, університет, жінка-лікар, нострифікація, літературний критик.

Про жіночий рух, її яскравих представників, борців за емансипацію прав другої половини людства, класиків української літератури написано мабуть чимало праць та наукових досліджень, статей, публікацій, наукових розвідок та ін. Проте, залишається ще чимало аспектів громадського, культурного,